

Ljudska bezbednost za XXI vek - Zbornik studentskih radova

Izdavači

Misija OEBS-a u Srbiji

Centar za istraživanje javnih politika

Dizajn

Milica Dervišević

Štampa

Jovšić Printing Centar doo, Beograd

Tiraž

100 primeraka

Beograd, 2021. godine

Ljudska bezbednost za XXI vek -
Zbornik studentskih radova

Sadržaj

PREDGOVOR	7
DOSIJE: „PČELA“	9
EVROPSKA DOBRODOŠLICA ZA UKRAJINSKE MIGRANTE – DUPLI STANDARDI ILI OPRAVDANA NAKLONOST?	23
POSEBAN UPRAVNI POSTUPAK ZA IZDAVANJE DOZVOLE ZA NOŠENJE ORUŽJA KAO PRETPOSTAVKA BEZBEDNOSTI LJUDI	33

PREDGOVOR

Kada smo pre šest godina pokrenuli Fond „Svetlana Đurđević Lukić“ sa željom da promovišemo koncept ljudske bezbednosti i očuvamo sećanje na našu saradnicu i osnivačicu Centra, Svetlanu Đurđević Lukić, mali broj autora i autorki gajio je interdisciplinarni pristup ovim temama. Kako je vreme odmicalo globalni i nacionalni bezbednosni trendovi viđeni iz perspektive dimenzija ljudske bezbednosti, postajali su sve dinamičniji i nepredvidljiviji. Uporedo sa tim, studenti i studentkinje koji su se javljali na naš konkurs sve su češće bili sa „netradicionalnih“ fakulteta koji se bave ljudskom bezbednošću - fakulteta političkih nauka i bezbednosti, odnosno departmana za sociologiju, psihologiju ili pak sa filoloških fakulteta.

Pomak ka interdisciplinarnosti dogodio se uporedo sa usložnjavanjem izazova kojima smo se bavili.

Izuzimajući globalnu pandemiju kojoj smo tematski posvetili poslednje dve godine konkursa, u dosadašnjim zbornicima publikovali smo radove iz najrazličitijih oblasti važnih za ljudsku bezbednost. Ipak, globalna kriza i sve veća nesigurnost koju podstiču okolnosti u međunarodnoj areni pokazuju da živimo u poretku neizvesnosti i zabrinutosti. Efekti globalne pandemije su sa jedne strane možda ublaženi, ali sa druge se pojavljuju modifikovani oblici virusa koji su još uvek nepoznanica. Tek što je svet „okončao“ borbu protiv virusa, izbio je i rat na teritoriji Evrope koji je lančano proizveo niz bezbednosnih izazova, rizika i pretnji. Neke smo prepoznali i ponudili ih studentima i studentkinjama kao teme ovogodišnjeg konkursa – lako i malokalibarsko oružje, klimatske promene, oružane konflikte i migracije, energetska bezbednost i zaštitu podataka o ličnosti.

U procesu selekcije, od pristiglih radova studenta i studentkinja, odabrali smo tri najkvalitetnija rada. Sve radove napisali su studenti osnovnih studija, što nam je izuzetno drago, jer se pokazuje da interesovanje za istraživanja nije rezervisano samo za studente master i doktorskih studija.

Za temu sagledavanja pitanja klimatskih promena iz perspektive ljudske bezbednosti opredelila se studentkinja osnovnih studija sociologije Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, Emilija Pantelić u radu *Dosije: „Pčela“*. Autorka u radu pruža uvid u (antropogene) uzročnike pojave klimatskih promena sagledavajući ih kroz di-

menziju ekološke bezbednosti. Koje posledice ostavljaju promene u životnoj sredini i kako one utiču na ljudsku populaciju, samo su neka od pitanja kojima se autorka bavi. Takođe se temi pristupa i sa stanovišta feminističkih teorijskih pristupa gde se apostrofira rodna uloga, odnosno uloga žena u društvu i uticaj promena klime na nje-no blagostanje i bezbednost. Autorka zaokružuje rad sagledavanjem pokreta ekofeminizam i borbe žena za bolji društveni položaj.

Temu oružanih konflikata i migracija obradila je studentkinja osnovnih studija Fakulteta društvenih nauka Univerziteta u Mančesteru Kristina Bosilj u radu *Evropska dobrodošlica za ukrajinske migrante – dupli standardi ili opravdana naklonost?* Autorka pravi paralelu između dva poslednja velika migracijska kretanja – prvog talasa koji je počeo 2015. godine i trenutnog koji je počeo s izbijanjem rata u Ukrajini, uočavajući da EU znatno drugačije tretira izbeglice iz Ukrajine u odnosu na one sa Bliškog Istoka. Glavni cilj ovog rada je da pruži odgovor zbog čega se to dešava. U ključnim razmatranjima navodi se da rasa nije jedini faktor koji je doveo do takvog tretmana, već da postoji niz drugih faktora kao što su geografski položaj, religija, istorija, ali i percepcija države prema migrantima. Autorka zaključuje da svi navedeni faktori u većoj ili manjoj meri jesu uticali na blagonaklonost EU prema izbeglicama iz Ukrajine.

Za temu lakog i malokalibarskog oružja opredelio se Stefan Milić, student osnovnih studija Pravnog fakulteta Univerziteta u Nišu. Uočavajući bezbednosne izazove posedovanja vatrenog oružaja, njegovu dostupnost i neretku zloupotrebu, autor analizira mehanizme i postupke izdavanja dozvole za nošenje oružja koji je definisan Zakonom o oružju i municiji. S obzirom da je postupak za izdavanje dozvole jedan od mnogobrojnih posebnih upravnih postupaka u pravnom sistemu Republike Srbije, autor u radu daje prikaz na koji način fizičko lice može doći do dozvole za nošenje oružja uz osvrt na razlike koje postoje u odnosu na opšti upravni postupak.

Ovo je šesti zbornik studentskih radova koji Centar za istraživanje javnih politika u okviru Fonda „Svetlana Đurđević Lukić“ objavljuje uz podršku Odeljenja za demokratizaciju pri misiji OEBS-a u Srbiji. Ovom prilikom želimo da se zahvalimo Misiji OEBS-a u Srbiji koja od početka pruža podršku i prepoznaje značaj podsticanja mladih studentkinja i studenta da razvijaju akademske veštine, kritički pristup i razmišljaju o ključnim pretnjama po ljudsku bezbednost. Centar se takođe zahvaljuje stručnom žiriju koji čine dr Vladimir Bilandžić, dr Vanja Rokvić, i dr Srđan Korać.

U Beogradu, decembra 2022.

Sekretar Fonda „Svetlana Đurđević Lukić“
Filip Stojanović

DOSIJE: „PČELA“

Emilija Pantelić¹, studentkinja osnovnih studija sociologije
Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet

Sažetak: *Rad razjašnjava pojam i pojavu klimatskih promena i daje uvid koji su njeni glavni uzročnici, sa posebnim naglaskom na uticaj antropogenog odnosno ljudskog faktora. Posebna disciplina u okviru studija bezbednosti koja se bavi ovim pitanjima jeste ekološka bezbednost i ona je preusmerena na prevenciju i sanaciju bezbednosnih rizika klimatskih promena. Sagledavaju se posledice koje te promene imaju na ljudsku populaciju, kao i kako one mogu da dovedu do materijalne deprivacije, migracija i društvenih sukoba. Ispituje se rodna uloga tj. uloga žena u društvu, povezanost klimatskih promena sa rodim pitanjem i uticaj koji one ostavljaju na žene. Naposletku, nastoji se da se prikaže pokret ekofeminizma, borbe žena za ekosistem i svoj društveni položaj.*

Ključne reči: *klimatske promene, ekološka bezbednost, rod, žene, ekofeminizam*

---

1 pantelicemilija@gmail.com

LEPOTICA I PČELE

Na zvaničnom Instagram nalogu Nacionalne geografije, naučno – popularnog časopisa, 20. maja 2021. godine, objavljena je fotografija i video snimak slavne holivudske glumice Anđeline Džoli (Angelina Jolie). U fokusu fotografije jesu lice i torzo poznate glumice, odnosno fotografija predstavlja glumičin portret, ali se na njenim grudima, ključnoj kosti, ramenima, vratu, bradi i naposletku obrazu nalaze pčele. Portret prati i video materijal koji prikazuje kako glumica nepomično stoji dok oko nje leti roj pčela². Ovom objavom najavljen je projekat agencije Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu (UNESCO) i kozmetičke kuće „Guerlain“, pod nazivom „Žene za pčele“. Datum objavljivanja je izabran zbog simbolike koje sa sobom nosi kao svetski dan pčela. Ciljevi ovog projekta jesu da ukaže na proces klimatskih promena i njihovog uticaja na živi svet, konkretno na populaciju pčela ali i na rodne aspekte i društvenu polarizaciju kojoj doprinose klimatske promene. Projektom je planirano da do 2025. godine bude izgrađeno 2.500 pčelinjaka što će povećati populaciju pčela na 125 miliona a istovremeno će se dati potpora i obuka za pedeset žena pčelarki. Namera je da se projektom obuhvate žene iz svih krajeva sveta, a zemlje u kojima se planira prva faza projekta jesu Kambodža, Bugarska, Slovenija, Kina, Rusija, Etiopija, Francuska i Ruanda (National Geographic Srbija, 2021).

Ubrzo po objavljivanju, portret Anđeline Džoli prekrivene pčelama, prenose svi mediji u svetu i u Srbiji a na društvenim mrežama se deli objava, koja je za samo nekoliko časova sakupila preko milion svidanja i više hiljada komentara. Uzeti holivudsku zvezdu za naslovno lice kampanje i samog projekta, koja je pritom i dugogodišnja ambasadorica dobre volje Visokog komesarijata Ujedinjenih nacija za izbeglice (UNHCR), govori o značaju projekta ali i o nameri nosilaca istog da se sa njim upozna globalna javnost. Interesovanje javnosti za projekat krenulo je u različitim pravcima. Jedan deo bio je opčinjen podvigom glumice. Javnost se pitala koliko je bilo bezbedno fotografisati se sa rojem pčela, sa kakvim rizicima se glumica susrela? Na ova pitanja vrlo brzo je dat odgovor. Intervju koji je dala sama Anđelina Džoli ali i video materijal „iza scene“ samog fotografisanja pružili su uvid u ceo proces nastanka fotografije ali i o samom angažmanu i motivaciji da se priključi pomenutom projektu (National Geographic, 2021). S obzirom da u kampanji učestvuje i jedna kozmetička kuća kao što je „Guerlain“ postojale su i sumnje u vezi namera same kompanije. Da li je kompanija društveno odgovorna ili je posredi samo pitanje marketinga? Verovatno i jedno i drugo. Međutim, projekat je naišao na kritiku jednog dela stručne javno-

---

2 fotografiju i video materijal možete pogledati na https://www.instagram.com/p/CPF7ucyjet4/?utm_source=ig_embed&ig_rid=1e74460f-1c6a-45a7-8f84-76e8b32f8601 , pristupljeno 21. 09. 2022

sti, odnosno jednog dela biologa. Projektom su obuhvaćene populacije medonosnih pčela ali ne i ostale, te su mišljenja pojedinih stručnjaka da on može doneti više štete nego koristi kada je u pitanju ova vrsta insekata ali i uopšteno za samu prirodu. Ja nisam biolog, moje znanje o ovim insektima je veoma skromno. Mišljenja sam da je ova polemika veoma dobra, pre svega zbog napredovanja nauke i naučnih istraživanja ali i kao pokazatelj da su posredi ozbiljni problemi koji sa sobom donose klimatske promene.¹ Ali šta je sa ženama? Sam projekat nosi naziv „Žene za pčele“, a javni diskurs retko da se pitanjem roda bavio.

Opisani slučaj samo je jedan od mnogih primera koji se nažalost nailaze u praksi, da je pitanje ekoloških posledica koje nose klimatske promene skrajnuto iako je prvobitno planirano da ono bude u žiži javnosti, kao i pitanje rodni odnosa koje se mahom ignoriše između ostalog zato što ga većinom postavljaju žene (izuzetak su naravno muškarci feministi). Bilo je svakako domišljato najaviti ovakav projekat ženom, hollywoodskom glumicom i aktivistkinjom, ali mišljenja sam da je interesovanje šire javnosti ostalo samo na tome. Osim naučnih polemika, suprotstavljenih mišljenja, koji su odista našli put da budu medijski preneseni, o pčelinjem ekosistemu nismo dobili ništa drugo. Možda se pomenuto upravo desilo zbog toga što ljudi ne uspevaju da spoznaju značaj samih klimatskih promena ali i njihovu povezanost sa ženskim pitanjem, upravo zbog načina na koji im je to predočeno. Zbog toga ću nastojati da to što jednostavnije i razumljivije prikazem ovim radom. Cilj rada jeste da odgovori na pitanja: Šta su klimatske promene? Kakav je njihov uticaj na ljudsku populaciju i ljudsku bezbednost? Na koji način su rodni odnosi povezani sa klimatskim promenama i gde su žene u svemu tome?

Delovi rada „Zelene (ne) volim te zeleno“ i „Ali ja više nisam ja, moj dom više nije moj“, čiji su naslovi inspirisani stihovima pesme „Romansa mesečarka“ Frederika Garsije Lorke, daju aspekte nastanka i uzročnika klimatskih promena kao i posledice koje one nose sa sobom. Tačnije prikazuju na koji način je ljudski faktor uključen i odgovaran za ovaj proces i kako se sam proces odražava na ljudsku populaciju. „Žene u košnici sveta“ su tu da daju uvid u rodne odnose, uloge koje sa sobom ti odnosi vuku i položaj žena u društvu. Vi kao čitaoci, imaćete priliku da se kroz primere upoznate sa načinom na koji su žene dvostruko opterećene i ugrožene uticajima klimatskih promena. Poslednje, zaključno razmatranje pokazuje da postoji put kojim se može doći do napretka i pozitivnog ishoda kako za ublažavanje tako i za sprečavanje negativnih efekata klimatskih promena i rodni stega. A svu ulogu u tome upravu imaju žene, ekofeministkinje, aktivistkinje i liderke.

---

1 <https://www.univerzitetiskiodjek.com/drustvo/zene-i-pcele-u-kosnici-svetskog-projekta>, pristupljeno 21. 09. 2022).

Zeleno (ne) volim te zeleno

Aplikacija na mom telefonu pod nazivom „Vreme“, pokazuje da je trenutno dvadeset tri stepena Celzijusa². Subjektivni osećaj je dvadeset dva stepena Celzijusa, maksimalna dnevna temperatura je dvadeset pet stepeni Celzijusa a minimalna šesnaest. Vlažnost vazduha je dvadeset procenata a indeks UV zračenja nizak. U skladu sa vremenskom prognozom izlazim iz stana u majici i patikama. Na trećini puta do čitaonice, sunčeve zrake prekrivaju tamni oblaci a pred kraj puta počinje da pljušti kiša i ja pokisla, budući da nemam kišobran, ulazim u čitaonicu. Poveravam prognozu prvo na svojoj instaliranoj aplikaciji „Vreme“ a zatim i na ostalima da nisam nešto pogrešno pročitala. I uveravam se da nisam. Da li vam je ova situacija poznata? Poznat osećaj? Ovo su ukratko posledice klimatskih promena, u najblažem mogućem obliku.

Klimatske promene? Hajde prvo da se upoznamo sa tim. Klimatske promene jesu one promene klime koje se direktno ili indirektno pripisuju ljudskim aktivnostima a koje menjaju sastav atmosfere i beleže se tokom dužeg vremenskog perioda. Proces klimatskih promena je sveprisutan istorijski i biološki proces. Klimatske promene se dešavaju svakodnevno i bez uticaja ljudskog faktora. Neke od njih su za nas vidljive kao što su tektonsko pomeranje Zemljinog tla koje prouzrokuje zemljotrese i vulkanske erupcije a neke i ne kao što su položaj planeta i kruženja vode u prirodi (Dimović, 2012:13). Opisane pojave su prirodne pojave. Ali u navedenom definisanju klimatskih promena možemo uočiti da je akcenat na one promene koje ih izazivaju ljudske aktivnosti. Stoga se postavlja pitanje kako to čovek – ljudsko biće može uticati na neki proces u prirodi i to u globalnoj razmeri?

U poslednjih nekoliko vekova, ljudske aktivnosti su dovele do ekstremnog zagađenja životne sredine, značajno istrošile zalihe neobnovljivih resursa i ugrozile globalni ekosistem (Bruckmeier, navedeno prema Vukelić, 2022:15). Iz navedenih rečenica se uočava da se ljudsko delovanje negativno odražava na prirodu. Početak rečenice naglašava da ti negativni uticaji sežu nekoliko vekova unazad. Naime, početak tog negativnog delovanja prouzrokovala je Industrijska revolucija u drugoj polovini osamnaestog veka. Ona je podrazumevala pojavu mašina i alata koji će ljudima pomoći da obavljaju posao produktivnije i efikasnije a te mašine (parne mašine) su zahtevale korišćenje neobnovljivih resursa energije. U neobnovljive resurse energije spadaju uglj, gas, nafta i svi naftni derivati a neobnovljivost znači da kada se jednom oni upotrebe više nemaju mogućnost da se ponovo stvore. Kao i vreme, ne možemo ih vratiti. Naravno, danas je industrija i sve što ona nosi sa sobom napredovala i u tehnološkom i u energetsom smislu koristeći obnovljive izvore energije kao što je sun-

---

2 Opisana situacija prikazuje kraj meseca jula, kada padavine u Srbiji nisu očekivana pojava.

čeva energija i energija vode. Ali ona se još uvek većim delom oslanja na neobnovljive izvore energije i njihove vekovno trošenje je značajno iscrpelo zalihe. Međutim, i obnovljivi izvori energije – sunčeva energija, voda, šume, biljni i životinjski svet mogu biti značajno iscrpljeni ako ne i potpuno. Oni su ugroženi ne samo procesom klimatskih promena već i njihovom neracionalnom i preteranom upotrebom (Kovačević, Kovačević, 2018: 44).

Navedene okolnosti prouzrokovala su negativne efekte na ekosistem i lokalno i globalno. Ekosistem predstavlja sva živa bića i prostor na kome oni žive, te globalni ekosistem obuhvata sva živa bića na planeti Zemlji i njihova staništa. Korišćenjem neobnovljivih izvora energije dolazi do efekta staklene bašte a on se smatra ključnim uzročnikom klimatskih promena (IPCC, 2018, navedeno prema: Vukelić, 2022:108). Efekat staklene bašte nastaje usred povećane koncentracije gasova u atmosferi. Ljudskim aktivnostima, korišćenjem neobnovljivih izvora energije, vrši se povećana emisija gasa ugljen-dioksida što ima za posledicu globalno zagrevanje (Giddens, 2009; Rahman, 2013, navedeno prema: Vukelić, 2022:108). Gasovi koji se nalaze u atmosferi regulišu temperaturu Zemlje, tako što ograničavaju količinu sunčevih zraka odnosno toplote koja dolazi do Zemljine površine i zatim se odbija u kosmos. Život na planeti Zemlji upravo zavisi od te mešavine atmosferskih gasova (Ponting, 2009; Giddens, 2009, navedeno prema: Vukelić, 2022:109). Izveštaj Međuvladinog panela o klimatskim promenama upozorava da ako ne dođe do sveobuhvatnog smanjenja emisije gasova staklene bašte zagrevanje neće moći da opstane na nivou ispod dva stepena Celzijusa (IPCC, 2018, navedeno prema: Vukelić, 2022:109). Povećanje temperature na planeti Zemlji dovodi učestalosti ekstremnih vremenskih događaja, porasta nivoa mora i okeana, nestašica vode (Urry, 2010: 87–88, navedeno prema: Vukelić, 2022:110)... Sada vidimo da su isključivo ljudske aktivnosti ugrozile prirodno odvijanje i ispoljavanje klimatskih uslova na planeti Zemlji i poremetile prirodnu ravnotežu u ekosistemu. Međutim, šta to konkretno znači za ljudsku vrstu?

Ali ja više nisam ja, moj dom više nije moj

Prema Lakićevoj premisi „klimatske promene su činilac koji dovodi do posledica ugrožavanja bezbednosti“ (Lakić, 2015:158). Koje značenje ima bezbednost? U rečniku srpskog jezika Matice srpske stoji sledeće: „bezbedan jek. bezbjedan, – dna, - o, koji je osiguran od opasnosti, obezbeđen, zaštićen, siguran;“ , kao i „bezbednost jek. bezbjednost, - osti, stanje onoga koji je bezbedan, onoga što je bezbedno, sigurnost:“ (Pižurica, 2011:67). Dakle, biti bezbedan, osećati se bezbedno, prema rečniku Matice srpske, jeste biti izvan opasnosti, biti na sigurnom. Međutim, autori „Pojmovnika bezbednosne kulture“ ističu da se u srpskom jeziku kao sinonimi koriste

pojmovi bezbednost i sigurnost, što daje pogrešnu predstavu, oni se u diskursima izjednačavaju što je netačno. Naime, sigurnost je reč čije značenje potiče od latinske imenice „sēcūrītas, ātis f. (mir duha, bezbrižnost, sigurnost, bezopasnost)“ i prideva „sēcūrus (bez brige, bezbrižan, bez bojazni, koji se ne boji nikakve opasnosti)“. Sigurnost predstavlja širi pojam od bezbednosti jer pored odsustva od opasnosti obuhvata i izvesnost, samopouzdanje. Pojam bezbednosti jeste odsustvo pretnji po usvojene vrednosti dok u subjektivnom smislu on označava odsustvo straha da će date vrednosti biti ugrožene (Ejdus i Starčević, 2009:14-15). Sada kada je dato i razjašnjeno etimološko značenje bezbednosti, sledi i uvid u naučno viđenje ovog pojma. Bezbednost, u najopštijem smislu podrazumeva odsustvo ugroženosti bilo da je „ona izazvana ratom, nasiljem, siromaštvom, prirodnim nepogodama (zemljotresi, poplave, požari,...), bolestima ljudi i životinja, pa sve do najnovijih „nevolja“ urbanog čoveka (nezaposlenost, kriminal, trgovina ljudima, ekološke katastrofe,...) (Buzan, 1991, navedeno prema: Krstić Ilić, 2016: 18). Bezbednost je društvena pojava i označava dovaljan stepen društvene zaštićenosti kao i sposobnost ljudi i društva da se zaštite od raznih opasnosti čije poreklo može da bude: prirodno – prirodne kataklizme i društvenog porekla čiji uzročnici mogu biti namerno ili slučajno izazvane ljudske aktivnosti (Krstić Ilić, 2016:18). Kako nas to klimatske promene čine nebezbednim?

Problemi koji su nastali u ekosistemu kao posledica ljudskog delovanja usloveli su to da se promišljanja na polju ljudske bezbednosti povežu sa ekološkim pitanjima odnosno ekološkim problemima (Krstić Ilić, 2016:40). Tako se u proučavanju bezbednosti pojavila i oblast koja se bavi pitanjima ekološke bezbednosti. Ekološka bezbednost razmatra probleme koji se odnose na nedovoljnu količinu prirodnih resursa, degradaciju životne sredine, biološke opasnosti, a navedeni faktori mogu dovesti čak i do ratnih sukoba. Ona je stoga preusmerena na prevenciji pomenutih opasnosti kao i njihovoj sanaciji (Ejdus i Starčević, 2009:39).

Posledice klimatskih promena najvidljivije se ispoljavaju kroz ekstremne klimatske uslove - visoke temperature, suše, ali i obilne kiše i poplave. Ove pojave najpre ugrožavaju proizvodnju hrane. To se ogleda u opadanju prinosa i kvaliteta same hrane, te cene prehrambenih proizvoda rastu što dovodi do materijalne deprivacije stanovništva ali i do, bolesti izazvanih lošom ishranom (Kovačević, Kovačević, 2018: 42-43). U mnogim oblastima Azije i Afrike dolazi do erozije tla – pogoršanja kvaliteta zemlje što dovodi do opadanja poljoprivredne produktivnosti, te ostaje sve manje raspoložive zemlje po glavi stanovnika (Gidens, 2005, navedeno prema: Kovačević, Kovačević, 2018: 44). Takođe, globalno zagrevanje dovodi do pretvaranja plodne zemlje u pustinje te su tako pojedine države, kao što su zemlje podsaharske Afrike, Srednjeg Istoka i Južne Azije, još više ugrožene nestašicom obradivih površine. Posledično, globalno zagrevanje tj. proces klimatskih promena dovodi do nestašice ili do za-

gađenja izvora voda što je veliki problem za svetsku populaciju s obzirom na veliki broj stanovnika i sve manje zaliha pijaće vode. Dakle, klimatske promene dovode do ugroženosti na globalnom planu, gde se ljudi susreću sa gubitkom osnovnih životnih potreba za vodom i hranom. Zbog svega ovo mnogi su prisiljeni da područja na kojima je uticaj klimatskih promena kulminirao, masovno iseljavaju. Tako da su posledice klimatskih promena često jedan od uzroka migracija stanovništva. Ljudi su primorani da napuste svoj dom, neki i svoju državu, kontinent, kako bi sačuvali život i izbegli glad i siromaštvo. Migracije i klimatske nepogode mogu dovesti do konflikata, sukoba pa i ratova oko preostalih izvora energenata, vode i hrane (Kovačević, 2018: 46-65)

Svi navedeni razlozi sudelovali su u tome da se u okviru polja ekološke bezbednosti razmatraju teme: 1) *razaranja ekosistema* koje uključuje same klimatske promene, eroziju tla, zagađenje, obešumljavanje; 2) *energetske probleme* oskudice prirodnih izvora energije i njihove neravnomerne raspodele; 3) *populacioni problemi* – rast stanovništva, nekontrolisane migracije, potrošnja iznad postojećih kapaciteta; 4) *problemi vezani sa hranom* kao što su siromaštvo, glad, gubitak plodne zemlje i vodenih resursa, oskudica i nejednaka raspodela; 5) *ekonomski problemi* – društvena nesigurnost koja vodi ka cikličnom hegemonističkom kolapsu, strukturalnim asimetrijama i nejednakosti; 6) *građanski nemiri* – ekološka šteta izazvana ratom, nasilje povezano sa ekološkom degradacijom (Jovanović Popović, 2013:114).

Kao primer koji je građanima Srbije blizak, a koji je posledica klimatskih promena, svakako jesu poplave 2014. godine. Jednom delu njih je bio ugrožen život, neki su i izgubili životni prostor. Uništena je infrastruktura, ustanove kao što su škole, domovi zdravlja, bolnice nisu mogle da funkcionišu ili su svoje delovanje svele na minimum. Tu su naravno i trgovine, industrija, poljoprivredna delatnost od koje zavisi ljudska prehrana. Dakle, klimatske promene utiču na ljudsku bezbednost. Posledice toga jesu životna i zdravstvena ugroženost, materijalna deprivacija, nemogućnost pristupa osnovnim ljudskim potrebama i higijenskim uslovima – čistoj pijaćoj vodi i hrani, migracije i potencijalni društveni sukobi. Na osnovu svega navedenog može se uvideti da je bezbednost ljudi, njihov životni standard i sam život itekako ugrožen procesom klimatskih promena. Procesi koji se odvijaju utiču na svu ljudsku populaciju. Ali da li oni imaju jednak uticaj na sve? Naravno, da nemaju. Nismo svi u istoj materijalnoj mogućnosti, ne živimo svi u dobro organizovanim političkim, ekonomskim, socijalnim sistemima a na kraju ni naša ekološka niša nije istovetna. Međutim, iako „klimatska kriza“ utiče na sve nas, kada su u pitanju rodne dimenzije, postoje određene razlike u tom uticaju bez obzira u kom smo materijalnom, društvenom i prostornom položaju.

Žene u košnici sveta

Rod predstavlja društveno konstruisani obrazac „muškosti“ i „ženskosti“ odnosno društveno konstruisani obrazac odnosa muškaraca i žena. Kada se kaže da je rod društveno konstruisan misli se na to da je rod proizvod definicije ljudi a ne da je njihova prirodna karakteristika (Ricer, 2009:300). Pitanje roda je veoma bitno jer kao društveni konstrukt sa sobom nosi određene razlike u ponašanju za koje se očekuje da ih ispoljavaju članovi društva. Te kao što je naglašeno to je očekivan obrazac odnosa ponašanja muškaraca i žena kao i njihovog položaja u društvu. Često je da taj rodni obrazac ponašanja koji se zahteva, dovodi u nejednak položaj, pripadnike jednog društva odnosno muškaraca i žena. Najčešće ta nejednakost pogađa žene. Nejednakost dakle potiče iz organizacije društva a kako je većina društava sveta patrijarhalno organizovana što znači da u tim društvima postoji dominacija muškog roda u odnosu na ženski rod. Pod dominacijom podrazumeva se bilo koji odnos u kome dominantan strana a to može biti pojedinac ili kolektiv, uspeva da podređenu stranu pretvori u instrument svoje volje pritom odbijajući da prihvati autonomni subjektivitet podređenog (Ricer, 2009:310). Dominacija u ovom slučaju podrazumeva viši društveni status koji sa sobom povlači veću moć u donošenju i kreiranju političkih odluka, više profesionalne položaje i bolje plaćene poslove pa samim tim i bolji ekonomski status. Za razliku od njih žene imaju niži društveni ugled i manje materijalnih resursa a time i društvene moći da ostvare svoje potencijale od muškaraca koji se nalaze na sličnom društvenom položaju, bez obzira da li se taj položaj zasniva na klasi, rasi, profesiji, etničkom poreklu, državljanstvu, veroispovesti, obrazovanju ili bilo kom drugom činiocu (Ricer, 2009:303). To konkretno znači da ako ste pripadnica a ne pripadnik bilo koje prethodno navedene grupe, vi ste u podređenijem društvenom položaju i biće vam teško a u i nekim slučajevima i nemoguće da se samoostvare. Navedeni odnosi ticali su se javne sfere ali je neophodno dati uvid i privatne sfere, konkretno domaćinstva i na koji način su rodni odnosa a samim tim i uloge u njoj. Naime, u privatnoj sferi se rodni odnosi reprodukuju, te se ti isti odnosi odslikavaju na javnu sferu. Sfera jednog domaćinstva jeste zapravo sfera neprekidnog reprodukovanja i redefinisavanja rodni odnosa u kontekstu interakcije domaćinstva sa socio-ekonomskim okruženjem, ali i pod snagom inercije dugotrajnih kulturnih obrazaca koji definišu rodne uloge i odnose moći (Babović, 2010:193). Ovim želim da istaknem funkcije koje u većini slučajeva žene obavljaju u jednom domaćinstvu a to je kućni rad (neretko je to neplaćeni kućni rad) i briga o članovima domaćinstva (najčešće deci i starima). Sada kada imamo uvid u rodne aspekte društvene stvarnosti, vreme je da opišemo kako su povezani rod i klimatske promene, konkretno kako klimatske promene utiču na žene.

U prethodnom delu rada dala sam uvid kako sve klimatske promene mogu da utiču na živote ljudi. Od nedostatka vode (i pijaće vode), obradivih površina – proizvodnje

hrane, posredstvom visokih temperatura, suša ali obilnih kiša i preterane vlažnosti, do ekstremnih klimatskih uslova kao što su poplave i požari. Ove pojave izazivaju materijalnu deprivaciju (nemogućnost ostvarivanja dobara i usluga koji se smatraju neophodnim za pristojan život), migracije, zdravstvene probleme, društvene sukobe... Uzimajući prethodno navedeno u obzir kao i uloge i društveni položaj žena nastojeću da dam primere i prikažem posledice koje kojima se one suočavaju.

Polazeći od bazičnih ljudskih potreba za vodom i hranom, te njihovom životnom neophodnošću i područjima njihove proizvodnje odnosno ruralnim područjima, želim da prikažem uslove života žena i uticaj klimatskih promena na te iste uslove. Konkretno želim opišem život žena koje žive u ruralnim područjima države Srbije s obzir da je Srbija pretežno ruralna država - ruralna područja čine 85% teritorije Srbije (Bogdanov, 2007, navedeno prema: Cvejić i sar., 2010:31) i da u njoj dominira ruralno stanovništvo. Žene u seoskim domaćinstvima osim što pretežno obavljaju kućne poslove u vezi sa održavanjem doma, spremanjem hrane ili brigom o deci i starima, angažovane su i u poljoprivrednim radovima. Izrazita većina žena ima status takozvanih pomažućih članova domaćinstava, koji podrazumeva neplaćeni rad u porodičnom poslu a to ne znači samo neplaćeni kućni rad već i neplaćeni poljoprivredni rad. Sem nejednakog opterećenja u domaćinstvu i nejednakog vrednovanja rada, žene najčešće nisu vlasnice kuća u kojima žive, niti su vlasnice poljoprivrednog zemljišta kao i sredstava za proizvodnju. Takođe, prema učešću osoba bez zdravstvenog osiguranja ova grupa se svrstava u red najugroženijih društvenih grupa u tom pogledu, jer čak 17% nema zdravstveno osiguranje te se leči samostalno ili plaća zdravstvene usluge (Babović, Vuković, 2008:100-109). Kada pod uticajem klimatskih faktora dođe do nedostataka električne energije ili vode, što je u seoskim – ruralnim područjima u Srbiji neretka pojava, žene koje obavljaju kućne poslove direktno zavise od njihove dostupnosti. Ako nema struje žene moraju da peru veš na ruke, ako nema vode one su te koje donose vodu za kuvanje i pranje (Baćanović, Murić, 2018:23). Kisele kiše, erozije tla, suša, prouzrokuju smanjenje prinosa poljoprivrednih kultura a to iziskuje veće napore da se ti prinose i ostvare odnosno više uloženog i provedenog vremena u poljoprivrednom radu. Budući da po autorkama više od polovine žena radi u poljoprivredi duže od prosečnog radnog vremena a njih 65% u sezoni radova obavlja poljoprivredne poslove svih sedam dana u nedelji (Babović, Vuković, 2008:101,108) veoma jasno sa kakvim se naporima one susreću. U kombinaciji sa svim navedenim faktorima, žene su izložene i psihičkom i fizičkom stresu što dovodi do razvoja mnogih bolesti. Kako je njihova pokrivenost zdravstvenim osiguranjem veoma niska one su u velikom zdravstvenom i životnom riziku.

Klimatske promene utiču na oskudnost prirodnih resursa i uništavanje životne sredine a to može da podstakne migracije stanovništva. Trajne degradacije životne okoline

kao što su salinizacije zemljišta i suše, najviše pogađaju zemlje Afričkog kontinenta, a azijske zemlje su pogođene uraganima i zemljotresima. Dodatno zabrinjava činjenica da su to područja koja obuhvataju zemlje pretežno sa niskim ekonomskim razvijem te one nemaju dovoljno sredstava da se bore sa urušavanjem životne sredine. Još jedan značajan faktor jesu i politički sukobi koji mogu da ih destabilizuju. Kao posledica ovih pojava pojavljuje se fenomen ekoloških izbeglica (Mišev, 2019:305). U potrazi za boljim životnim uslovima, životnim standardom ili zbog toga što im je dom uništen mnogi ljudi su primorani da napuste područja u kojima su živeli, regione, države pa čak i kontinente. Što se tiče rodne perspektive migracionih procesa ona se pre svega bazira na kretanjima radne snage, te se primerom novih studija i žene pojavljuju kao primarni migranti (Pešić, 2013:330). Ali kao što je gore napomenuto područja koja najviše iznedravaju ekološke izbeglice jesu Afrički i Azijski kontinent, a budući da na njima vladaju tradicionalni patrijarhalni odnosi muški rod ima dominaciju i u ovom aspektu društvene stvarnosti. Naime, čitav proces migracija je rodno određen, počev od donošenja odluka da se migrira, pravca migratornog kretanja ali i do adaptacije u novoj društvenoj sredini koja se može znatno razlikovati od zemlje porekla, tranzita ili destinacije (Pešić, 2013:321-322). U navedenim procesima žene su izložnije riziku od trgovine ljudima, seksualnog i drugog oblika nasilja i eksploatacije (Baćanović, Murić, 2018:23).

Uvek postoji tanka linija svetla

U svetskoj košnici, kao što smo mogli da spoznamo, vladaju odnosi koji su u suprotnosti sa onim pčelinjoj košnici. Kod pčela „matica“ (ženka) je ta koja predstavlja vrh hijerarhijskih odnosa a ne „trurovi“ (mužjaci). Ona drži pčelinje društvo na okupu i vodi brigu o košnici, sve što i jedna žena radi u ljudskom društvu. Da li je moguće da žene postanu liderke kao i matica u svojoj košnici?

Vangari Matai (Wangari Maatthai) dobitnica Nobelove nagrade za mir je rekla : „Uvijek sam verovala da bez obzira koliko je oblak taman uvijek postoji tanka linija svetla, i to je ono što moramo tražiti“ (Matai, navedeno prema: Geiger Zeman, 383:2011). Ona je slušajući siromašne, ruralne žene Kenije – njene rodne zemlje, o problemima sa kojima se susreću od nedostataka hrane i vode do deficita energije za grejanje i pripremu hrane, zaključila je da se uzrok njihovih teškoća nalazi u problematičnom stanju njihovog ekosistema. Zbog toga 1977. godine osniva „Pokret zelenog pojasa“ koji deluje u pravcu zaštite životne sredine, njenom obnavljanju ali i u uključivanju žena (i muškaraca) da se bore za očuvanje sopstvene sredine i poboljšanja svojih životnih uslova (Geiger Zeman, 383:2011). Matai je bila jedna od najpoznatijih ekofeministkinji. Ekofeminizam se upravo i pojavljuje sredinom sedamdes-

tih godina prošlog veka i nalazi se na preseku feminističkih istraživanja i ekologije. On predstavlja teoriju ili skup teorija koje obezbeđuju znanja ali istovremeno obezbeđuju mobilizaciju i akciju tj. predstavlja društveni pokret (Herero, navedeno prema: Višnjić, Milojević, 2020:8). Ekofeminizam je fokusiran na analizu uzroka (patrijarhat i neoliberalna ekonomija) međusobno povezanih oblika ugnjetavanja i eksploatacije žena i prirodnog okruženja (Višnjić, Milojević, 2020:8). Ovaj pravac nudi logiku emancipacije nasuprot logici dominacije, pomirenje svih konfliktnih entiteta kako „muškog i ženskog sveta“ tako i prirode i ljudi (d’Eaubonne, 2000, navedeno prema: Buzov, 2012:78-79). Danas, većina nas upoznata je sa radom Grete Tunberg (Greta Thunberg) jedne od najmlađih ekoloških aktivistkinja, koja je o problemima klimatskih promena govorila pred mnogim svetskim zvaničnicima. Tu je i Sana Marin (Sanna Marin), trenutna predsednica vlade Finske koja svojim političkim angažmanom doprinosi značaju ekološkim i socijalnim pitanjima. Dakle, moguće je. Kroz pomenje primere vidimo da žene nisu društveno i ekološki pasivne ma u kom delu sveta se nalazile – Kenija, Švedska, Finska...

U srpskom jeziku pčela ima još i naziv radilica a postoji i izreka „Vredan kao pčela“ i na osnovu svega napisanog, dajem sebi slobodu da žene uporedim sa pčelama jer one zaista to i jesu. Žene održavaju i vode brigu o svojoj košnici, svom domu. A jedini dom koji mi imamo jeste planeta Zemlja. To nam pokazuju ekofeministkinje, aktivistkinje, liderke ali uostalom i sve žene. Kada sam krenula sa pisanjem ovog rada, moja namera je bila da ukažem zbog čega je bitno uključiti se u borbu protiv klimatskih promena, zbog čega je bitno da se žene uključe u tu borbu – borbu za sopstvo i svoj dom – Zemlju. Cilj je bio ukazivanje na to koliko je ljudska populacija ekološki nebezbedna i da se ta nebezbednost shvata olako, kao i da se pitanje rodnih odnosa „gura pod tepih“, u javnim diskursima zemlje kao što je Srbija. Ruralna područja Srbije i žene koje u njima žive su pogotovo ugrožene posledicama klimatskih promena. Mišljenja sam, da teme kojima sam se bavila u ovom radu, u javnosti ne shvataju dovoljno ozbiljno. Moja namera je bila da što jednostavnijim rečnikom predstavim javnosti ove kompleksne odnose, kako bi svako i van akademske zajednice mogao da ih spozna. Nadam se da sam u svojoj nameri uspela. Naslov ovog rada jeste Dosije: „Pčela“, dosije o ženama - „pčelama ljudskog društva“, koji daje uvid u njihovu svakodnevicu. Ovo je i dosije o našoj ekološkoj i klimatskoj svakodnevici, o kojoj često i ne razmišljamo dovoljno baš zato što i postaje deo našeg svakodnevnog života te ih stoga i ne uviđamo kao nešto problematično. Svaki dosije kada se u nekom postupku zbog nečega otvori, jednoga dana kada se slučaj reši, on se zatvara i odlazi u arhiv. Zbog toga ja otvaram ovaj dosije sa nadom da će jednoga dana naći u arhivu ljudske istorije, da će problemi koji su u ovom radu bili izloženi biti rešeni.

LITERATURA

Babović, M., Vuković, O. (2008). *Položaj žena u domaćinstvu i njihovi životni stilovi, Žene kao pomažući članovi poljoprivrednog domaćinstva*, Beograd: UNDP Srbija i EU; str. 95-104; 107-111.

Babović, M. (2010), *Rodne ekonomske nejednakosti u komparativnoj perspektivi: Evropska unija i Srbija*, Beograd: Sociološko udruženje Srbije i Crne Gore Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta u Beogradu i SeConS – Grupa za razvojnu inicijativu

Baćanović V., Murić J. (2018). *Rod i klimatske promene – priručnik za trening*, Beograd: UN Women

Bojanić, P.(Ur.), (2012), *Ekofeminizam – nova politička odgovornost*, Beograd: Institut za filozofiju i društvenu teoriju, Univerzitet u Beogradu

Višnjic, J., Milojević, D.(2020), *Rodna ravnopravnost i zaštita životne sredine*, u Petrović, T. (Ur.) (2020) *Uvođenje rodne perspektive u ekološki pokret Srbije*, Beograd: Mladi istraživači Srbije

Vukelić, J.(2022), *Sociologija okruženja: od teorije do prakse*, Beograd: Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu

Geiger Zeman M. (2011). IN MEMORIAM Wangari Muta Maathai (1940. – 2011.), *Socijalna ekologija: časopis za ekološku misao i sociologijska istraživanja okoline*, Vol. 20, (No. 3); str. 383- 385.

Dimović, D. (2012), *Uvod: klimatske promene*, u Dimović, D. (Ur.) (2012). *Procena ranjivosti na klimatske promene – Srbija*, Beograd: WWF(Svetski fond za prirodu), Centar za unapređenje životne sredine

Kovačević, B., Kovačević, I.(2018), *Klimatske promjene (mit ili realnost)*, Banja Luka: Evropski defenologija centar za naučna, politička, ekonomska, socijalna, bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja, Banja Luka

Lakić, N. (2015), *Bezbednosne pretnje i izazovi klimatskih promena: heuristička uloga noosfere u shvatanju savremene bezbednosti*, *Politička revija*, Vol. 44, (No. 2); str.145-163.

Mišev, G.(2019). Uticaj klimatskih promena na političke nemire i sukobe u Africi: studije slučaja Etiopije. *Godišnjak Fakulteta bezbednosti*. Beograd: Fakultet bezbednosti, str.301-317

Pižurica, M. (Ur.), (2011), *Rečnik srpskoga jezika*, Novi Sad: Matica srpska

Ricer, Dž.(2009), *Saveremena sociološka teorija i njeni klasični koreni*, Beograd: Službeni glasnik

Cvejić S., Babović M., Petrović M., Bogdanov N., Vuković O.(2010). *Socijalna isključenost u ruralnim oblastima Srbije*, Beograd: UNPD Srbija, Sektor za inkluzivni razvoj, Beograd. str: 31-43.

Elektronski izvori

https://www.instagram.com/p/CPF7ucyjet4/?utm_source=ig_embed&ig_rid=1e74460f-1c6a-45a7-8f84-76e8b32f8601 , pristupljeno 21. 09. 2022

Ejdus, F., Stanarčević, S.(Ur.), (2009), *Pojmovnik bezbednosne kulture*, Beograd: Centar za civilno - vojne odnose https://bezbednost.org/wp-content/uploads/2020/06/pojmovnik_bezbednosne_kulture_20120222_213248.pdf pristupljeno 21.10.2022.

Krstić Ilić, I. (2016). *Socijalno – ekološka bezbednost, održivi razvoj i kvalitet života*, doktorska disertacija, Fakultet zaštite na radu u Nišu, Univerzitet u Nišu <https://nardus.mpn.gov.rs/bitstream/handle/123456789/7819/Disertacija.pdf?sequence=6&isAllowed=y> pristupljeno 29.09.2022.

National Geographic Srbija (2021). „Ovo je problem koji možemo da rešimo“ Anđelina Džoli daje podršku pčelama i pčelarkama . Dostupno na: <https://nationalgeographic.rs/priroda/zivotinje/a27090/andjelina-dzoli-pcele.htm> pristupljeno 21. 09. 2022

National Geographic (2021). Angelina Jolie embraces bees – and female beekeepers as enviromental guardians. Dostupno na: <https://www.nationalgeographic.com/environment/article/bee-conservation-women-entrepreneurs-angelina-jolie> pristupljeno 21. 09. 2022

Jovanović Popović, D. (2013). Ekološka bezbednost i bezbednost životne sredine, *Zbornik matice srpske za društvene nauke*, (No.142); str.103-118. <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0352-5732/2013/0352-57321342103J.pdf> pristupljeno 22.10.2022.

Pešić, J.(2013). Rodna perspektiva u proučavanju migracija, *Časopis sociologija*, Vol.55, (No. 2); str. 317-332. <https://scindeks.ceon.rs/article.aspx?artid=0038-03181302317P> pristupljeno 29. 09. 2022.

EVROPSKA DOBRODOŠLICA ZA UKRAJINSKE MIGRANTE – DUPLI STANDARDI ILI OPRAVDANA NAKLONOST?

Kristina Bosilj¹, studentkinja osnovnih studija
Univerzitet u Mančesteru, Fakultet društvenih nauka

***Sažetak:** Migracije, kao kretanje izbeglica i azilanata u potrazi za većom životom stabilnošću jesu deo ljudske svakodnevnice. Iako su sveprisutne od najranijih vremena, najveći značaj se pridaje migracijama od početka migrantske krize 2015. godine do početka ruske invazije na Ukrajinu. Još jedan veliki talas migracija započeo je početkom 2022. godine i to ruskom invazijom Ukrajine. Od tada zbog kompromitovane ljudske bezbednosti migranti iz Ukrajine traže sklonište, najviše u Evropskoj uniji. Ono što je zanimljivo jeste da Evropska unija pokazuje znatno veću dobrodošlicu prema migrantima iz Ukrajine u poređenju sa migrantima iz ranijih migracionih kretanja. Ovaj rad se fokusira upravo na to i pokušava da odgonetne zbog čega je ovo slučaj. Argument glasi da je u pitanju nekoliko faktora koji su doveli do ovog ishoda. Iako Leonard (2022) tvrdi da je u pitanju isključivo rasa koju većinski dele stanovništvo Ukrajine i Evropske unije, ja smatram da drugi faktori takođe moraju imati uticaj. Pod drugim faktorima mislim konkretno na geografski položaj, religiju, regionalnu politiku, istoriju, kao i percepciju o državi migranata. Ja dalje u tekstu razmatram ove faktore i iznosim svoj sud o njihovom uticaju na dobrodošlicu Ukrajinskih migranata. Najzad, zaključujem da svi navedeni faktori u većoj ili manjoj meri jesu imali utisak na datu dobrodošlicu. Odnosno, da dobrodošlica Ukrajinskih migranata nije nužno prikaz duplih standarda vođenih rasizmom, kao što je prvobitno predloženo.*

Ključne reči: migracije, Ukrajina, sukobi, migraciona kriza, izbeglice

---

1 kristinabosilj15@gmail.com

UVOD

Migracije ljudi predstavljaju sastavni deo ljudskog društva još od najranijih vremena. Ali, istraživanje migracionih trendova ima relevantan značaj i danas. Ovaj značaj potiče od porasta integracije trgovine, ljudi i kultura koji dolazi sa razvojem nauke i tehnologije (Pič, u originalu, Pietsch, 2020). Značaj migracija ogleda se i u velikom broju udruženja posvećena upravo istraživanju migrantskih trendova, kao i njihovih posledica. U ovim udruženjima ističu se i određeni autori. Ovom prilikom želim da izdvojim autore koje ću neretko spominjati dalje u tekstu, to su Pič, Duvel, Lapšina, Henens, Joris, Gerlak, Rindžak (Pietsch, Düvell, Lapshyna, Haenens, Joris, Gerlach i Ryndzak) i drugi. Inspirisana primerom datih autora, fokusiram ovaj rad na samostalno proučavanje savremenih migracija izazvanih konfliktom, upoređujući one migracije viđene od 2015. do trenutnih migracija prouzrokovanih invazijom na Ukrajinu početkom 2022. godi. Zaključujem sledeće, migracije ka Evropskoj uniji kao posledice rata u Ukrajini dočekane su sa mnogo više dobrodošlice nego raniji talasi migracija viđenih od 2015. godine. Ovaj rad posvetila sam istraživanju zbog čega je to slučaj. Radi preglednosti podeliću rad u tri celine. Prvo ću objasniti najvažnije pojmove vezane za migracije kao i približiti migracije viđene od 2015. godine do 2022. godine u kontrastu sa migracijama motivisanim strahom očuvanja ljudske bezbednosti koji sledi Rusku invaziju 2022, i time istaći njihove razlike. U ovoj celini rada ću se dotaći posledica migracija kroz oba slučaja kao i dobrodošlicu prema dolazećim migrantima. U drugoj celini rada, baviću se idejom koju je predstavio Leonard (2022) da je razlog za ovu dobrodošlicu bela rasa koju dele migranti i domicilno stanovništvo. Zatim, ponudiću druge faktore koja govore o uticaju geografije i istorije na prijem ukrajinskih migranata u Evropu. U to spadaju faktori poput: geografskog položaja, religije, regionalne politika, istorije, kao i percepcije o državi iz koje migranati dolaze. Najzad, vratiću se na najvažnije tačke kako bih zaključila rad.

Objašnjenje pojmova: migracije, migranti i njihova dobrodošlica

Radi preglednosti i boljeg razumevanja postavljene argumentacije, započeću ovaj rad sa objašnjenjem osnovnih pojmova vezanih za migracije. Prvo ću se fokusirati na migracije u opštem smislu a zatim i na migraciona kretanja u Evropi od 2015. godine u kontrastu sa onim koja su usledila kao posledica očuvanja ljudske bezbednosti nakon Ruske intervencije u Ukrajini 2022. godine.

Migracije se najprostije objašnjavaju kao kretanje ljudi (Pietsch, 2020). Iako migracije mogu biti izazvane različitim faktorima i s toga postoje različite podvrste migra-

cija, ovaj rad se fokusira isključivo na savremene migracije izazvane konfliktima. Ipak, bitno je naglasiti da je kompleksno dati tačnu definiciju migracije izazvane konfliktom zbog nesuglasica prisutnih pri objašnjenju migracija a i koncepta konflikta. Čukri (Choucri, 2002) dalje objašnjava da definicija zavisi od toga ko je taj ko je postavlja, kao i od toga ko ima dobrobit od definicije kao takve. U ovom radu migracije izazvane konfliktima posmatraču kao svako ljudsko kretanje koje proizilazi iz straha za bezbednosti zbog oružanog sukoba.

Još jedna važna stavka kada govorimo o migracijama za spomenuti jeste spremnost da se migranti prime u države u koje dolaze. U prošlosti se pokazalo da mišljenje stanovništva igra veliku ulogu u tome kakve politike u vezi sa migracijom su usvojene (Pietsch, 2020b). Pa se tako u slučajevima u kojima je populacija države spremnija na prijem migranata, ta spremnost se ogleda i broju primljenih migranata, i obratno. To dalje olakšava, odnosno otežava integraciju (Pietsch, 2020b). Takođe, stanovništvo ne podržava sve migracije jednako, kao što će dalje biti prikazano na primerima ranijih migracija kao i migracije zbog ruske intervencije u Ukrajini (Düvell, Lapshyna, 2022).

Najveća savremena migraciona kretanja ka Evropi koja su izazvana konfliktom su u akademskoj literaturi zabeležena kao ona koja su se dogodila u poslednje dve decenije (Kaczmarczyk et al., 2020). Ipak, broj migranata koji su ušli u Evropsku uniju bio je najviši u 2015. i 2016. godini (Haenens, Joris & Heinderyckx, 2019). Većina ovih migranata jesu oni koji bežeći od rata napuštaju domovinu, uglavnom Siriju, Afganistan i Irak (Eurostat, 2018). Kada budem upoređivala migracije izazvane ruskom intervencijom, uzeću upravo ove migracije kao početnu tačku za poređenje.

Kako bih bolje predstavila stanje migracija u Evropi želim da navedem podatke iz Eurostat baze podataka iz 2008. Naime, 2008. godine 19% od svih stanovnika Evropske unije nisu bili državljani Evropske unije ili su oni ili njihovi roditelji rođeni u inostranstvu (Eurostat, 2008). Dodatno, Evropska unija je dobila još 1,3 miliona aplikacija za međunarodnu zaštitu u 2015. godini, dok je u 2016. još 1,2 miliona migranata stiglo na teritoriju Evropske unije (Eurostat, 2018).

Ali, ono na šta ću se ja fokusirati jeste spremnost država da primi same migrante. Povećanje migracija, kao što je viđeno od 2015. godine donelo je sa sobom i povećanje podrške za anti-imigrantske političke stranke, kao što su Nacionalni front (Rassemblement National) u Francuskoj i Švedska socijaldemokratska stranka (Sveriges socialdemokratiska arbetareparti) (Pietsch, 2020b). Ono što ove stranke zagovaraju jeste strah od nezaposlenja, nižih plata, prenaseljenosti kriminala, i gubitka identiteta usled prihvatanja migranata (Pič, 2020b). Jednom rečju, povećana podrška antimiigrantskih stranaka predstavlja povećanu odbojnost stanovništva da dočeka migranata. Do dalje znači da je cilj da države pokažu manju dobrodošlicu prema migrantima.

Slično prethodno navedenim intervencijama, ruska invazija započeta u februaru 2022. godine dovodi do migracionih kretanja (Gerlach & Ryndzak, 2022). Intervencija je primorala nekoliko miliona Ukrajinских državljana da traže sklonište u bezbednijim uslovima za život. Kako Gerlach i Rindzak (2022) navode, uprkos intenziteta migracionih kretanja od 2015. godine u Evropi, migracije izazvane Ruskom intervencijom dovele su do najveće migracione krize sve od onih kriza izazvane Drugim svetskim ratom.

Razlozi zbog kojih Gerlach i Rindzak (2022) tvrde da je baš ovo najveća migraciona kriza jesu: brzina kojom su migranti napustili državu, ofanziva preko skoro čitave površine države kao i nepouzdanost u mogućnost povratka. Što se tiče brzine migracije, tokom prve četiri nedelje invazije raseljeno je ljudi koliko je za prve četiri godine rata u Siriji, između 12-14 miliona, kako je zabeleženo sredinom juna ove godine (Düvell & Lapshyna, 2022).

Međutim ono po čemu se ovaj talas migracije prvenstveno razlikuje od onih izazvanih sa početkom od 2015. godine jesu stavovi kojim su migranti dočekani nakon što su napustili Ukrajinu. Naime, za razliku od prethodnih migracionih talasa, u ovom slučaju su skoro sve države članice Evropske unije bile spremne da pomognu Ukrajinu bilo u vidu utočišta, monetarno ili snabdevanjem potrepština (Gerlach & Ryndzak, 2022). Primera radi, Poljska sama prima oko 60% svih migranata, iza nje veliki broj migranata primile su Slovačka i Nemačka (Gerlach & Ryndzak, 2022). Dodatno, čak i Grčka, koja primorava migrante iz Sirije na turobne uslove života dok čekaju pristup skloništu, beleži drugačiji, spreman da pomogne tretman prema migrantima iz Ukrajine (Kalantzi & Lapshyna, 2020). Ideja ovog rada jeste da otkrije i istakne potencijalne razloge zbog čega je ovo slučaj.

Dupli standardi: plava kosa i oči?

Leonard (2022) bio je jedan od prvih da javno objavi svoje gledište vezano za novu evropsku dobrodošlicu migranata. Osnivač Evropskog saveta za spoljne odnose piše o datom fenomenu, potencijalno začinjenom rasizmom, koji baš iz tog razloga svima stoji kao kost u grlu. Leonard navodi: „Novi prioriteti [Evrope] su prirodno dočekani optužbama za licemerje. Mnoge Evropske države koje su za vreme Sirijske migrant-ske krize 2015. godine zatvarali svoja vrata, sada nude toplu, nesputanu dobrodošlicu plavušanima plavih očiju koji beže od rata u Ukrajini” (2022, para. 8). Ovim rečima on nagoveštava da je gostoprinstvo pokazano migrantima iz Ukrajine usko povezano sa rasnim percepcijama. Pa tako objašnjava da su u prethodno objašnjenim slučajevima, migranti iz prethodno viđenih migracionih kretanja, bili nepoželjni upravo zbog

njihove boje kože, koja se razlikuje od boje kože Evropljana. Iako na prvi pogled ovo objašnjenje može delovati verodostojno, ja tvrdim da se dobrodošlica ukrajinskih migranata može objasniti i iz mnoštvo drugih perspektiva, odnosno da je doček opravdan zbog više faktora.

Sa idejom pozajmljenom od Duvela i Lapšine (2022), dodajem da pored rase, na dobrodošlicu migranata deluje i geografski položaj, religija, regionalna politika, istorija, kao i percepcija o državi migranata. Kako bih objasnila sve ove faktore, a i zato što makar delimično svaki faktor prirodno pripada jednoj ili drugoj kategoriji, dalje u tekstu ću ih podeliti u dve kategorije radi preglednosti. Prva kategorija će sadržati faktore vezane za geografiju Ukrajine, dok će drugoj pripasti faktori vezani za istoriju. Pa tako ću prvo govoriti o geografskom položaju i regionalnoj politici, a zatim istoriji i religiji, dok ću percepciju o državi migranata spomenuti u oba slučaja.

Geografska veza između Ukrajine i ostatka Evrope

U ovom delu rada fokusiraću se na fizičku blizinu Ukrajine Evropskoj uniji kao faktor koji je uticao na dobrodošlicu ukrajinskih migranata u Evropskoj Uniji. Radi preglednosti, podeliću paragraf na geografski položaj, regionalnu politiku i percepciju o Ukrajini.

Prvo želim da pričam o geografskom položaju. Sasvim jasno, Ukrajina je bila, a i danas jeste podložnija migracijama ka Evropi zbog - geografskog položaja, odnosno same blizine, nego što su primera radi Sirija i Avganistan. Geografska blizina omogućila je da državljani Ukrajine u Evropsku uniju velikom brzinom stignu do skloništa, što nije bilo jednako dostupno za vreme krize 2015. godine. Naime, pored velike razdaljine koju su migranti trebali da pređu da bi stigli do Evropske unije, takođe ne postoji ni direktna granica sa Evropskom unijom, samim tim put koji su migranti prelazili je bio duži. Dodatno veliki broj migranata pokušao je da dođe do Evropske unije preko mora što je dodatno otežalo sam put (Joensen & Taylor, 2021). Smatram da faktor geografske blizine nudi logično objašnjenje zašto bi se migranti iz Ukrajine uputili ka Evropskoj uniji ali i zašto bi Evropska unija bila spremnija da ih dočeka.

Takođe, politika Evropske unije od 2017. godine nalaže da državljanima Ukrajine nije potrebna viza kada prelaze granice Evropske unije. Jedino što jeste potrebno jeste važeći pasoš. To znači da su migranti iz Ukrajine imale mogućnost da mnogo lakše napuste svoju državu nego slučaj bio kod migranata 2015. godine kojima je viza bila potrebna. Ovde u pitanju nije diskriminacija pripadnika država poput Sirije, Afganistana i Iraka, radije to je jedna od srećnih okolnosti koje je zadesilo Ukra-

jinu. U svakom slučaju, bezvizni sistem je obezbedio samo ulazak u Evropsku uniju ali ne i zaštitu za migrante. Međutim, Evropska Unija je uvela Privremenu protekciju direktivu (TPD u daljem tekstu) za državljane Ukrajine koja je omogućila da svi koji napuštaju domovinu zbog konflikta moraju biti zbrinuti i zaštićeni (Kienast, et al. 2022). Iako su države članice Evropske unije mogle da prihvate da li će implementirati TPD, u svakom slučaju su morale da pruže adekvatnu zaštitu u skladu sa nacionalnim zakonom (Kienast, et al. 2022).

Kada govorimo o percepciji o Ukrajini u ovom slučaju su države Evrope doživele Ukrajinu kao 'jednog od njih' (Düvell & Lapshyna, 2022). U tom smislu, napad na Ukrajinu značio je napad na Evropu, na evropske vrednosti i Evropljane. Jednim delom to je zbog blizine, i kontinenta koji dele. Drugim delom to je zbog straha od potencijalnog napada na druge Evropske države koje su u blizini, kao što su Poljska, Rumunija, Litvanija i druge (Düvell & Lapshyna, 2022). Čak šta više, Rusija je u nekoliko navrata pretila o napadu država Evropske Unije kao što su Poljska i Baltičke države (Düvell & Lapshyna, 2022). Što je dovelo do toga da navedene države žele da konflikt ne eskalira u nešto veće i potencijalno i same završe sa istom sudbinom. Ponovo, zaključujem da ovaj faktor nudi smisleno podržava argumentaciju da je naklonost prema dobrodošlici Ukrajinskih migranata opravdana.

Napad na Evropu i strah evropskih država od Rusije

U ovom delu rada ću se dotaći faktora koji su usko povezani sa istorijom i njihov uticaj na prihvatanja ukrajinskih migranata u Evropi. Ponovo ću radi preglednosti podeliti paragraf na sekcije o samoj istoriji veza između Ukrajine i drugih evropskih država, religiju i ponovo percepciju o Ukrajini, ali iz druge perspektive.

Kao što sam već pomenula u prethodnom delu, blizina Ukrajine Evropskoj uniji je napravila veze između njih. Čak i pre nego što je ruska invazija počela, u Evropskoj uniji boravilo je preko 2 miliona ukrajinskih migranata (Düvell & Lapshyna, 2022). Duvel i Lapšina (2022) navode da su čak tada Ukrajinci bili motivisani obrazovanjem i zaposlenjem u Evropskoj uniji, kao i da je neretko dolazilo do brakova između državljana Ukrajine i Evropske unije. Samim tim, kada je rat izbio, mnogi koji su napustili Ukrajinu su otišli u pravcu svojih porodica širom Evropske Unije (Costello & Foster, 2022). Ne fokusirajući isključivo na najnoviju istoriju u kojoj nije retkost videti državljane Ukrajine kako migriraju u Evropsku Uniju, Ukrajina i Evropa su bile povezane i ranije. Ponovo zbog same blizine, etnička i kulturološka istorija Ukrajine se ne razlikuju puno od one u Evropi. Zbog ovoga mislim bi naklonost prema dobrodošlici Ukrajinaca mogla biti opravdana.

Mnogi političari pred svojim narodom opravdali prihvatanje ukrajinskih migranata uz reči poput 'Oni su evropski Hrišćani' (Kienast, et al, 2022). Treba napomenuti da izjave poput ove zanemaruju diverzitet ukrajinske populacije. Takođe, Duvel i Lapšina (2022) napominju da ispitivanje da li je ista religija bila povod za dobrodošlicu migranata iz Ukrajine u Evropi može da se postavi i u drugom smeru i to, da li je dobrodošlica migranata iz Sirije u Tursku bila motivisana istim faktorom. Želja da se zadrži identitet, čak i u vidu religijskog identiteta ne može da se previdi. Ali iz ostalih navedenih faktora jasno je da zajednička religija, iako jedan od, nije jedini, a ni glavni, povod Evropske unije da pomogne migrantima koji napuštaju Ukrajinu. Iako ne podržavam nužno ideju da se na religiju posmatra kao na faktor da li će migranti u vreme krize biti prihvaćeni, smatram da religija nudi još jedno objašnjenje zašto bi Evropska unija bila spremnija da dočeka baš migrante iz Ukrajine.

Sa istorijske tačke gledišta, pozicija Ukrajine je podsetila države koje su doživele otepljenje od Sovjetskog saveta kako je to biti u ratovanju sa Rusijom (Düvell & Lapshyna, 2022). Kako se državljani istočne Evrope dalje sećaju kako su i sami bili migranti Sovjetske Unije, rat u Ukrajini je obnovio stare rane (Lévesque, 2010). To dalje daje percepciju o Ukrajini kao o državi kakva su i sami jednom bili. Samim time, velika doza empatije proizašla je iz ove situacije. Šta sledi je da jedino moguće rešenje iz ove perspektive jeste bilo da se Ukrajinskim državljanima pomogne brzo i efikasno. Smatram da ova konstatacija dalje podržava ideju da je naklonost prema prijemu Ukrajinskih migranata opravdana.

ZAKLJUČAK

Kako se godišnjica od početka invazije na Ukrajinu bliži, a Ukrajinski državljani i dalje pristižu u Evropsku Uniju neophodno je nastaviti sa proučavanjem ovih migracija kao i upoređivati ih sa migracijama viđenih u prošlosti. U ovom radu, ja sam skromno pokušala da doprinesem ovoj bitnoj temi. Naime, istraživajući ukrajinske migracije ka Evropskoj Uniji rame uz rame sa već viđenim migracijama sa početkom od migrantske krize 2015. godine, pokušala sam da izvedem zaključak zbog čega je Evropska Unija bila spremnija da dočeka migrante u ovom migrantskom talasu. Objašnjenju predloženom od strane Leonarda (2022) da je u pitanju ista rasa kao razlog dobrodošlice Ukrajine nisam pridala previše značaja. Uprkos shvatanju rase kao važnog faktora, zaključila sam da rasa nikako ne može biti jedini faktor za dobrodošlicu Ukrajinaca u Evropi. Samim tim sam stavila fokus na druge potencijale mogućnosti. Faktori koje sam izučila jesu geografskog položaja, religije, regionalne politika, istorije, kao i percepcije o državi iz koje migranati dolaze. Svi ovi faktori su se pokazali kao uticajni za Evropu da u što kraćem roku pomognu migrantima iz Ukrajine. Iako faktori koje sam navela nisu nužno fer i poštenu, pogotovo ne iz perspektive migranata koji dolaze iz država koje nisu Ukrajina, smatram da svi u određenoj dozi podržavaju argument da je opravdano pokazati naklonost u dobrodošlici ukrajinskih migranata.

Ipak, to ne znači da odluka o dobrodošlici Ukrajinaca nije donela posledice. Naime, nije tajna da su migranti koje pristižu iz drugih država i dalje primorane na opasna putovanja do Evropske Unije koja vode do ponižavajućeg procesa dobijanja azila a neretko i pritvora (Costello & Foster, 2022). Jedna od limitacija ovog rada jeste što ne istražuje dovoljno tu drugu stranu priče uključujući moguće rešenje problema. Baš zbog toga što se prave razlike između migranata koji su dobrodošli, ovo jeste tema o kojoj mora dalje da se govori. Kako Duvel (2021) navodi, baš zbog ovih razlika u tretmanu migranata studije migracija moraju dalje da se razvijaju.

SPISAK LITERATURE

- Choucri, N. (2002). Migration and security: Some key linkages. *Journal of International Affairs*, 56(1), 97–122.
- Düvell, F. & Lapshyna, I. (2022). *On war in Ukraine, double standards and the epistemological ignoring of the global east*. *International Migration*, 60(4), str. 209–212. Retrieved from <https://doi.org/10.1111/imig.13038>
- Eurostat (2008). *Europe in figures - Eurostat yearbook 2008 - In the spotlight - Demographic change: challenge or opportunity?* Retrieved from <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
- Eurostat (2018). *Asylum and first time asylum applicants by citizenship, age and sex*. Retrieved from <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
- Kalantzi, F. & Lapshyna, I. (2020). *Ukraine and Greece - Two Diasporas: Engagement and Disengagement with the Homeland at Times of Crisis*. *Central and Eastern European Migration Review*, 9(2), str. 15–33.
- Gerlach, I. & Ryndzak, O. (2022). *Ukrainian Migration Crisis Caused by the War*. *Studia Europejskie (Warszawa)*, 26(2), str. 17–29.
- Haenens, L., Joris, W., & Heinderyckx, F. (2019). *Images of immigrants and refugees in western Europe : media representations, public opinion and refugees' experiences*. Leuven University Press.
- Kaczmarczyk, P., Lesińska, M. & Okólski, M. (2015). Shifting migration flows and integration policies in Europe: An overview. In *Migration and Integration in Europe, Southeast Asia, and Australia*. Amsterdam University Press.
- Kienast J, NF Tan and J Vedsted-Hansen (2022) Preferential, differential or discriminatory? EU protection arrangements for persons displaced from Ukraine.
- Costello, & Foster, M. (2022). *(Some) refugees welcome: When is differentiating between refugees unlawful discrimination?* In *International Journal of Discrimination and the Law*, 22(3), pp. 244–280. Retrieved from <https://doi.org/10.1177/13582291221116476>

Leonard (2022) *Europe's soft-power problem*. Europe Council on foreign Relations.

Lévesque, J. (2010). The East European revolutions of 1989. In Leffler, M. & Westad, O. (Eds.), (*The Cambridge History of the Cold War*. Cambridge: Cambridge University Press. pp. 311-332.

Pietsch, J. (2015). Introduction: The comparative study of migration flows. In J. Pietsch & M. Clark (Eds.), *Migration and Integration in Europe, Southeast Asia, and Australia* Amsterdam University Press. pp. 11–24.

Pietsch, J. (2015). Public opinion towards new migration flows in Europe and the increasing role of the EU. In J. Pietsch & M. Clark (Eds.), *Migration and Integration in Europe, Southeast Asia, and Australia*. Amsterdam University Press. pp. 45–56.

Joensen, & Taylor, I. (Eds.) (2021). *Small states and the European migrant crisis : politics and governance*. Palgrave Macmillan. Retrieved from <https://doi.org/10.1007/978-3-030-66203-5>

POSEBAN UPRAVNI POSTUPAK ZA IZDAVANJE DOZVOLE ZA NOŠENJE ORUŽJA KAO PRETPOSTAVKA BEZBEDNOSTI LJUDI

Stefan Milić¹, student osnovnih studija
Univerzitet u Nišu, Pravni fakultet

Sažetak: *Ratna dešavanja tokom devedesetih godina prošlog veka dovela su do toga da je oružje postalo lako dostupno širem krugu ljudi, što u krajnjoj liniji može rezultovati ugrožavanjem bezbednosti ljudi. Upotrebom oružja može se ugroziti najznačajnije ljudsko pravo – pravo na život, te je neophodno da postoje mehanizmi kontrole nošenja i upotrebe oružja. Jedan od tih mehanizama jeste i postupak za izdavanje dozvole za nošenje oružja predviđen Zakonom o oružju i municiji. Navedeni postupak biće tema ovog rada. Najpre će autor analizirati uslove koje treba da ispuni fizičko lice kako bi moglo da nabavlja i nosi oružje. Posebna pažnja biće posvećena zdravstvenoj sposobnosti i bezbednosnoj proveru kandidata za dozvolu za nošenje oružja, kao ključnim parametrima u postupku odlučivanja da li će se kandidatu odobriti ili uskratiti pravo na nošenje oružja. Na osnovu ovih parametara može se utvrditi sposobnost fizičkog lica za bezbedno rukovanje oružjem, što je preduslov za zaštitu drugih lica u njegovoj okolini. S obzirom da je postupak za izdavanje dozvole jedan od mnogobrojnih posebnih upravnih postupaka u pravnom sistemu Republike Srbije u radu će biti ukazano na koji način fizičko lice može doći do dozvole za nošenje oružja uz osvrt na razlike koje postoje u odnosu na opšti upravni postupak. S tim u vezi, pažnja će biti posvećena prvostepenom i drugostepenom, odnosno žalbenom postupku. U samom žalbenom postupku ovlašćenja mogu imati i prvostepni i drugostepeni organ, pa će moguće nadležnosti ovih dvaju organa biti analizirane.*

Ključne reči: *Zakon o oružju i municiji, ljudska bezbednost, dozvola za nošenje oružja, posebni upravni postupak.*

---

1 milic.stefan069@gmail.com

UVOD

Podaci Ministarstva unutrašnjih poslova pokazuju da je do početka oktobra u 2022. godini oduzeto blizu 7.000 komada oružja². Od ranije je poznato, prema podacima MUP-a iz decembra 2016. godine da je u Srbiji registrovano 973.790 komada vatrenog oružja i da postoji oko 220.000 komada ilegalnog oružja (Šapić, Stojanović, 2017: 3). Oružani sukobi krajem prošlog veka na prostoru bivše Jugoslavije nesumnjivo su doprineli rasprostranjenosti oružja širom države. Prema podacima „Small Arms Survey“, Srbija se nalazi među vodećim državama sveta po broju komada oružja na 100 stanovnika. Konkretno za 2017. godinu taj broj iznosi 39,1 i Srbija je na visokom četvrtom mestu³. Pored ratnih dešavanja, još jedan od razloga rasprostranjenosti oružja koji se navodi jeste i tradicija, odnosno kultura oružja koja se vezuje još za period hajduka kada je oružje predstavljalo statusni simbol (Šapić, Stojanović, 2017: 4-5).

Nelegalnom upotrebom oružja ugrožava se pravo na život koje predstavlja osnovno ljudsko pravo. Da bi se to sprečilo, propisani su posebni uslovi i postupak za izdavanje dozvole za nošenje oružja. Kako javnost nije dovoljno upoznata sa zakonodavnim okvirom koji reguliše posedovanje vatrenog oružja (Jakobi, 2018: 5), u nastavku rada ukazaćemo na uslove koje treba da ispuni fizičko lice kako bi moglo da nosi oružje i u kom postupku može ostvariti to svoje pravo.

Pojam dozvole za nošenje oružja

Matični propis kojim se uređuje nabavljanje, držanje i nošenje oružja jeste Zakon o oružju i municiji⁴ (u daljem tekstu: ZOM) iz 2015. godine. On je donet sa ciljem efikasne kontrole posedovanja oružja i sprečavanja zloupotrebe oružja i radi poboljšanja bezbednosti građana (Tadić, 2016: 2). Njegove odredbe ne primenjuju se na državne organe koji na osnovu posebnih propisa nabavljaju, drže, prevoze i nose oružje i municiju (npr. pripadnici policije i vojske).

---

2 <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/mup-samo-ove-godine-zaplenio-skoro-7-000-komada-oruzja-sumnja-se-da-u-srbiji-po-kucama-lezi-jos-blizu-tri-miliona/>, pristupljeno 21. 10. 2022.

3 <https://www.smallarmssurvey.org/sites/default/files/resources/SAS-BP-Civilian-Firearms-Numbers.pdf>, pristupljeno 22. 10. 2022.

4 *Službeni glasnik RS*, br. 20/15, 10/19, 20/20 i 14/22.

„Dozvola za nošenje oružja (u daljem tekstu: dozvola) jeste isprava koja sadrži podatke o fizičkom licu i koja mu daje pravo da nosi pištolj odnosno revolver registrovan kao oružje za ličnu bezbednost iz kategorije B“ (član 3 ZOM). Imajući u vidu da je oružje iz kategorije A „teško naoružanje“, fizička lica ga ne mogu nabavljati, držati i nositi, oružje iz kategorije C mogu držati lica starija od 18 godina uz prijavu nadležnom organu, dok za nabavljanje i držanje oružja iz kategorije D nije neophodna prijava nadležnom organu i njega mogu držati lica starija od 16 godina (Leštanin, 2017: 157). Dozvola se može izdati fizičkom licu koje ima registrovano oružje za ličnu bezbednost iz kategorije B. Dozvola važi uz oružni list⁵ i izdaje se sa ograničenim periodom važenja, najduže do pet godina.

Uslovi koje treba da ispuni fizičko lice za nabavljanje i držanje oružja

ZOM u članu 11 propisuje da oružje iz kategorije B mogu držati i nabavljati fizička lica koja: 1) su punoletna⁶; 2) su državljanji Republike Srbije ili stalno nastanjeni stranci; 3) su zdravstveno sposobna za držanje i nošenje oružja; 4) nisu pravnosnažno osuđivana na kaznu zatvora za krivična dela: protiv života i tela, protiv sloboda i prava čoveka i građanina, protiv polne slobode, protiv braka i porodice, protiv imovine, protiv zdravlja ljudi, protiv opšte sigurnosti ljudi i imovine, protiv ustavnog uređenja i bezbednosti Republike Srbije, protiv državnih organa, protiv javnog reda i mira, protiv čovečnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom ili se protiv njih vodi postupak za navedena krivična dela⁷; 5) nisu pravnosnažno kažnjavana u poslednje četiri godine za prekršaje iz oblasti javnog reda i mira za koje je propisana kazna zatvora i za prekršaje iz ovog zakona⁸; 6) na osnovu bezbednosno-operativne provere u mestu prebivališta, boravišta, mestu rada, svojim ponašanjem ne ukazuju na to da će predstavljati opasnost za sebe ili druge i javni red i mir; 7) su obučena za rukovanje vatrenim oružjem; 8) imaju opravdan razlog i 9) imaju uslove za bezbedan smeštaj i čuvanje oružja.

---

5 Oružni list je isprava na osnovu koje se drži i nosi oružje i koja sadrži podatke o oružju, osnovnim delovima za oružje i vlasniku oružja.

6 U Hrvatskoj ovaj uslov je stroži jer se u pogledu godina života propisuje kao uslov navršena 21 godina života, dok se policijskim službenicima i pripadnicima oružanih snaga odobrenje za nabavku oružja može izdati i sa navršenih 18 godina života. Detaljnije: (Juras, Jakšić, 2013: 37).

7 Detaljnije o krivičnim delima koja spadaju u navedene grupe videti u Krivičnom zakoniku (*Službeni glasnik RS*, br. 85/05, 88/05 – ispr., 107/05 – ispr., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 i 35/19).

8 Videti članove 7-22 Zakona o javnom redu i miru (*Službeni glasnik RS*, br. 6/16 i 24/18).

Pravni standard „opravdan razlog“ zakonodavac bliže objašnjava na sledeći način: a) ukoliko je u pitanju oružje za ličnu bezbednost lice treba da učini verovatnim da bi mu mogla biti ugrožena lična bezbednost zbog prirode posla ili drugih okolnosti; b) za lovačko oružje lice treba da dostavi dokaz da ispunjava uslov za posedovanje lovn-karte dok za c) sportsko oružje lice treba da dostavi uverenje o aktivnom članstvu u sportskoj streljačkoj organizaciji. Deluje da ovi razlozi znatno sužavaju krug lica koja bi uopšte mogla podneti zahtev za dozvolu, jer se ovde zapravo imaju u vidu lica čija je bezbednost ugrožena zbog posla koji obavljaju ili su obavljala, kao što su pripadnici Ministarstva pravde, sudije, tužioc i slično (Spasić, Tadić, 2017: 27).

Zdravstvena sposobnost

Postojanje zdravstvene sposobnosti dokazuje se Uverenjem o zdravstvenoj sposobnosti (u daljem tekstu: uverenje). Bliži uslovi koje moraju da ispunjavaju zdravstvena ustanova i fizičko lice propisani su Pravilnikom o utvrđivanju zdravstvene sposobnosti fizičkih lica za držanje i nošenje oružja⁹ (u daljem tekstu: Pravilnik o zdravstvenoj sposobnosti). Pregled lica obuhvata: 1) uvid u izveštaj lekara o zdravstvenom stanju fizičkog lica za držanje i nošenje oružja, ne stariji od 30 dana, izdat od strane izabranog lekara – doktora medicine ili doktora specijaliste opšte medicine, odnosno medicine rada; 2) uzimanje anamnestičkih podataka o zdravstvenom stanju fizičkog lica; 3) klinički pregled i 4) dodatne dijagnostičke procedure i preglede. Klinički pregled sastoji se iz: 1) lekarskog pregleda; 2) laboratorijskih analiza – testiranje na psihoaktivne supstance; 3) ispitivanja čula sluha i vestibularne funkcije; 4) pregleda specijaliste oftalmologije i 5) pregleda specijaliste psihijatrije, odnosno neuropsihijatrije (član 4 Pravilnika o zdravstvenoj sposobnosti). Fizičko lice se smatra sposobnim za držanje i nošenje oružja ukoliko ne postoje kontraindikacije koje ga čine zdravstveno nesposobnim.

Kontraindikacijama se smatraju: 1) psihijatrijske i neurološke bolesti i stanja; 2) bolesti i stanja organa vida; 3) bolesti i stanja sluha i vestibularnog aparata; 4) bolesti i stanja respiratornog sistema koja mogu izazvati tešku respiratornu ili kardiorespiratornu insuficijenciju i koja utiču na bezbedno rukovanje oružjem; 5) stanja i bolesti srca i kardiovaskularnog sistema koja mogu dovesti do težih poremećaja srčanog ritma i promena stanja svesti, osim u medicinski kontrolisanim slučajevima; 6) bolesti i stanja endokrinog sistema teškog oblika, koja utiču na bezbedno rukovanje oružjem; 7) bolesti i stanja mišićno-koštanog sistema: urođene ili stečene malformacije

---

9 Službeni glasnik RS, br. 25/16 i 79/16.

i deformiteti, kao i funkcionalni poremećaji koji utiču na bezbedno rukovanje oružjem; 8) tumori, kao i ostala stanja i bolesti koji, s obzirom na mesto i/ili funkcionalnu aktivnost i/ili morfologiju i/ili ponašanje, utiču na bezbedno rukovanje oružjem¹⁰. Na osnovu navedene liste kontraindikacija može se izvesti zaključak da ukoliko fizičko lice ima i najmanju bolest koja može uticati na njegovo rukovanje oružjem, njemu neće biti izdata dozvola. Ovako strogo postavljeni uslovi svakako doprinose bezbednosti ljudi. U prilog bezbednosti ljudi ide i obaveza fizičkog lica, kome je odobreno nabavljanje oružja, da periodično, na svakih pet godina nadležnom organu dostavlja novo uverenje koje nije starije od mesec dana. U teoriji ima opravdanih shvatanja da je navedeni period predugačak, s obzirom da u tom periodu može doći do ozbiljnih promena u psihološkom statusu osobe (Spasić, Tadić, 2017: 28).

Fizičko lice koje nije zadovoljno izdatim uverenjem može podneti žalbu drugostepenoj lekarskoj komisiji koja se sastoji od predsednika komisije, zamenika predsednika, tri člana i tri zamenika. Predsednik komisije je specijalista medicine rada, dok su članovi specijalisti oftalmologije i psihijatrije, odnosno neuropsihijatrije. Rok za žalbu je 15 dana od prijema uverenja, a drugostepena komisija odlučuje u roku od 30 dana od prijema prigovora i njena ocena je konačna (član 10 Pravilnika o zdravstvenoj sposobnosti). Primetna je ozbiljna nedoslednost u Pravilniku o zdravstvenoj sposobnosti. Naime, navodi se da fizičko lice ima pravo žalbe, a da drugostepena komisija odlučuje u roku od 30 dana od prijema prigovora. Prigovor i žalba su dva posebna pravna sredstva u upravnom postupku. Žalba je pravno sredstvo devolutivnog, dok je prigovor pravno sredstvo remonstrativnog karaktera, koji se može upotrebiti kod svih aktivnosti uprave podvedenih pod upravnu stvar (Lončar, 2017: 1516). Još jedna bitna stvar koju treba istaći jeste činjenica da se protiv rešenja kojim je odlučeno o prigovoru može izjaviti posebna žalba (Lončar, 2017: 1516), što dodatno stvara dilemu da li fizičko lice koje nije zadovoljno uverenjem ima pravo na prigovor ili na žalbu.

Bezbednosna provera

Bezbednosno proveravanje obuhvata službene mere, aktivnosti, poslove i zadatke kojima ovlašćeni organ bezbednosti utvrđuje bezbednosnu podobnost lica i daje mu ili uskraćuje bezbednosnu dozvolu za ostvarivanje nekog njegovog prava (Mijalković, 2015: 196). Provera je uglavnom usmerena na raniji život kandidata za dozvolu i to na njegove navike, sukobe, članstva u raznim udruženjima, uživanje alkohola i droga, porodični status, druženje sa „problematičnim“ osobama, ranije kažnjavanje

---

10 Detaljnije o tome koje se psihijatrijske i neurološke bolesti i stanja, bolesti i stanja organa vida i sluha i vestibularnog aparata smatraju kontraindikacijama videti u članu 6 Pravilnika o zdravstvenoj sposobnosti.

i druge okolnosti koje ukazuju na asocijalno ponašanje (Leštanin, 2017: 161). Ako kandidat ispuni sve bezbednosne uslove provera će biti pozitivna, dok će u suprotnom biti negativna.

Postupak izdavanja dozvole

Zahtev za izdavanje dozvole podnosi fizičko lice teritorijalno nadležnoj organizacionoj jedinici Ministarstva unutrašnjih poslova, prema svom prebivalištu. Reč je o posebnom upravnom postupku, jer je u pitanju javnopravni odnos između uprave i stranke povodom pravnog regulisanja konkretne upravne stvari (Dimitrijević, 2019: 220) koji nije regulisan zakonom kojim se uređuje opšti upravni postupak, već posebnim zakonom – ZOM. Upravni postupak je zapravo proces rešavanja o pravima i obavezama i pravnim interesima pojedinaca i pravnih lica korišćenjem prerogativa državne vlasti, a koje se ispoljava u donošenju upravnih akata – rešenja i zaključaka (Dimitrijević, 2014: 150). Izdavanje dozvole rešenjem odobrava direktor policije ili lice koje on ovlasti. To mogu biti jedino rukovodioci koji su za jedan stepen niže u hijerarhiji (Leštanin, 2016: 107). Podsetimo, direktora policije postavlja Vlada i on se nalazi na čelu najvišeg organizacionog oblika ustrojstva policije – direkcije policije (Petrović, Prica, 2020: 64). Kada se uzme u obzir i to da je uslov za mesto direktora najmanje 15 godina efektivnog radnog staža na policijskim poslovima, može se zaključiti da o dozvoli za nošenje oružja odlučuje lice sa iskustvom, što ide u prilog bezbednosti ljudi. Zahtev će se odbiti ukoliko lice ne učini verovatnim da mu je lična bezbednost ugrožena u tolikoj meri da je za njegovu bezbednost neophodno nošenje oružja. Kako zahtev stranke za izdavanje uverenja i druge isprave može da se odbije rešenjem (Vučetić, 2021: 86), odbijanje će imati formu rešenja. Oružje se može nositi tako da ne uznemirava druga lica, sme se nositi samo jedan komad oružja i ne sme se učiniti vidljivim za druga lica (Marković, 2017: 455).

Žalba na prvostepeno rešenje

ZOM predviđa da se na rešenje iz člana 25 može izjaviti žalba ministru u roku od 15 dana od dana uručenja rešenja. U pitanju je opšti rok za žalbu u upravnom postupku. Međutim, zakonodavac ne precizira ko sve može izjaviti žalbu. U ovoj situaciji, shodno pravilu o supsidijarnoj primeni zakona, mogu se primeniti odredbe Zakona o opštem upravnom postupku¹¹ (u daljem tekstu: ZUP) prema kome protiv prvostepe-

---

11 *Službeni glasnik RS*, br. 18/16 i 95/18 – autentično tumačenje.

nog rešenja pravo na žalbu može podneti svako lice na čija prava, obaveze ili pravne interese može da utiče ishod upravnog postupka (član 151 ZUP). Žalba nema suspenzivno dejstvo, odnosno ne odlaže izvršenje rešenja. To je odstupanje od opšteg upravnog postupka, u kome blagovremeno izjavljena žalba ima suspenzivno i devolutivno dejstvo, što znači da odlaže izvršenje rešenja do donošenja konačne odluke o njoj i da odlučivanje prelazi na višu upravnu vlast (Dimitrijević, 2019: 320). Iako je ZUP-om propisana obaveza usklađivanja posebnih zakona sa ZUP-om, usklađivanje nije sprovedeno (Prica, 2021: 173), što možemo videti i na ovom primeru. Sa druge strane, devolutivno dejstvo žalbe je očuvano, s obzirom da po njoj odlučuje ministar.

Kako ZOM ne propisuje iz kojih razloga se može izjaviti žalba, njih ćemo pronaći u članu 158 ZUP. Prvostepeno rešenje može da se pobija: 1) zbog toga što u njemu nije uopšte ili nije pravilno primenjen zakon, drugi propis ili opšti akt; 2) zbog toga što ga je doneo nenadležni organ; 3) zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja; 4) zbog toga što je iz utvrđenih činjenica izveden nepravilan zaključak o činjeničnom stanju; 5) zbog povrede pravila postupka; 6) zbog toga što su prekoračene granice ovlašćenja pri odlučivanju po slobodnoj oceni ili zbog toga što rešenje nije doneto saglasno cilju zbog koga je to ovlašćenje dato; 7) zbog toga što nije pravilno primenjeno ovlašćenje za odlučivanje po slobodnoj oceni i 8) zbog toga što nije doneto saglasno garantnom aktu. Žalba se ne mora posebno obrazlagati, ali se u njoj mora navesti broj i datum rešenja koje se pobija i organ koji ga je doneo (Dimitrijević, 2019: 321).

Postupanje prvostepenog organa po žalbi

Već smo utvrdili da prvostepeno rešenje donosi direktor policije ili lice koje on ovlašti. Žalba se podnosi ministru, ali se predaje preko prvostepenog organa koji ima određena ovlašćenja. Prvostepeni organ ispituje blagovremenost, dopuštenost i procesnu legitimaciju za podnošenje žalbe, sa ciljem da olakša rad drugostepenog organa (Milenković, 2013: 460). Ukoliko žalba nije blagovremena, nije dozvoljena ili je podneta od strane neovlašćenog lica ili nije podneta u roku, prvostepeni organ će je rešenjem odbaciti. Protiv ovakvog rešenja moguća je žalba u roku od osam dana od obaveštavanja stranke (član 162 ZUP). Prvostepeni organ će poništiti pobijano rešenje, ukoliko ono sadrži neki od razloga za poništavanje. Reč je o sledećim razlozima: 1) ako je doneto u stvari iz sudske nadležnosti ili u stvari o kojoj se ne odlučuje u upravnom postupku; 2) ako bi se njegovim izvršenjem moglo prouzrokovati neko krivično delo; 3) ako njegovo izvršenje uopšte nije moguće; 4) ako je doneto bez zahteva stranke, a stranka naknadno nije izričito ili prećutno pristala na rešenje; 5) ako je doneto kao posledica prinude, iznude, ucene, pritiska ili drugih nedozvoljenih rad-

nji i 6) ako sadrži nepravilnost koja je po izričitoj zakonskoj odredbi predviđena kao razlog ništavosti (član 183 ZUP). Ako žalba ne bude odbačena, niti pobijano rešenje poništeno, žalba se dostavlja protivnoj stranci na odgovor (Dimitrijević, 2019: 324). Ako prvostepeni organ nađe da je žalba u potpunosti osnovana novim rešenjem će zameniti pobijano rešenje (koje se poništava), čime otpada potreba za drugostepenim postupkom (Lilić, 2014: 18). Reč je zapravo o situacijama kada je žalba očigledno osnovana i bila bi usvojena od strane drugostepenog organa, te se na ovaj način ubrzava postupak ostvarivanja prava ili pravnog interesa podnosioca žalbe. Ukoliko ne dođe ni do jedne od prethodno opisanih situacija, prvostepeni organ žalbu prosleđuje drugostepenom, a ima obavezu da uz žalbu dostavi i svoj odgovor na sve navode iz žalbe (Lončar, 2017: 1513).

Postupanje drugostepenog organa po žalbi

Ako ne odbaci žalbu, drugostepeni organ može da je odbije, da poništi rešenje u celini ili delimično i sam odluči o upravnoj stvari, ili da vrati rešenje prvostepenom organu na ponovno odlučivanje, a može i izmeniti rešenje (Dimitrijević, 2019: 326). Drugostepeni organ vrši ispitivanje u granicama žalbenog zahteva, ali može da usvoji žalbeni zahtev i iz razloga koji nisu navedeni u žalbi. *Reformatio in melius* i mimo zahteva u žalbi je moguć u okviru zahteva postavljenog u prvostepenom postupku, ako se time ne vređa pravo trećih lica (Dimitrijević, 2019: 329). Drugostepeni organ će odbiti žalbu: 1) kad utvrdi da je rešenje pravilno i zasnovano na zakonu; 2) kad nađe da je u prvostepenom postupku bilo nedostataka, ali da oni nisu mogli uticati na rešenje upravne stvari i 3) kad nađe da je prvostepeno rešenje zasnovano na zakonu, ali ne iz razloga koji su navedeni u rešenju (Lilić, 2014: 20). Rešenje kojim se odlučuje o žalbi izdaje se najkasnije u roku od 60 dana od kada je predata uredna žalba, izuzev ako zakonom nije propisan kraći rok (član 174 ZUP). Kako ZOM ne propisuje kraći rok, ministar nadležan za unutrašnje poslove će imati rok od 60 dana za odlučivanje po žalbi na rešenje direktora policije ili lica koje direktor ovlasti.

ZAKLJUČAK

Na osnovu strogo postavljenih uslova za dobijanje dozvole, pre svega u pogledu zdravstvene sposobnosti i bezbednosne provere, može se zaključiti da se prilikom odlučivanja o (ne)odobravanju dozvole vodi računa o bezbednosti okoline kandidata za dozvolu. Sam postupak za izdavanje dozvole je jedan od mnogih posebnih upravnih postupaka i odlikuje se jednom specifičnošću u odnosu na opšti upravni postupak – žalba nema suspenzivno dejstvo.

Čak i ukoliko kandidat ispunjava sve uslove, prvostepeni organ ima diskreciono pravo da odbije njegov zahtev, ako kandidat ne učini verovatnim ugroženost njegove bezbednosti u meri da mu je neophodno nošenje oružje. Ovo je dobro rešenje, jer se time ponovo procenjuje bezbednost okoline, za koju se može reći da ima primat prilikom odlučivanja, u odnosu na bezbednost kandidata.

Što se tiče žalbe, kako ZOM ne propisuje ništa o žalbenom postupku, u toj situaciji primeniće se u potpunosti ZUP, te neće biti nikakih specifičnosti u samom toku postupka. Lice kome je odobreno nošenje oružja, isto mora nositi na način kako ne bi došlo da uznemirenja drugih i u javnosti oružje ne sme biti vidljivo. Navedeno rešenje je još jedna potvrda primata bezbednosti okoline, jer se time vodi računa da ne dođe do uznemiranja javnosti, što bi moglo uslediti ukoliko lice na javnom mestu oružje učini vidljivim.

LITERATURA

Dimitrijević, P. (2014). Neka otvorena pitanja primene ZUP-a, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu*, 53 (68), str. 143-156.

Dimitrijević, P. (2019). *Upravno pravo*. Niš: Medivest.

Jakobi, T. (2018). *Vatreno oružje i žrtve rodno zasnovanog nasilja: Perspektiva koja nedostaje*. Beograd: Centar za istraživanje javnih politika.

Juras, D., Jakšić, D. (2013). Odobrenje za nabavu oružja, *Pravni vjesnik*, 29 (2), str. 35-49.

Leštanin, B. (2016). *Praktikum za primenu Zakona o oružju i municiji s priložima*. Beograd: Službeni glasnik.

Leštanin, B. (2017). Zakon o oružju i municiji Republike Srbije – kritički pregled, *Bezbednost*, 59 (2), str. 153-172.

Lilić, S. (2014). Žalba i prigovor u Nacrtu Zakona o opštem upravnom postupku Srbije, U Lilić, S. (Ur.) (2014). *Perspektive implementacije evropskih standarda u pravni sistem Srbije*. (str. 11-24) Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.

Lončar, Z. (2017) Pravna sredstva u novom Zakonu o opštem upravnom postupku, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, 51 (4), str. 1505-1523.

Marković, N. (2017). Regulisanje materije oružja u Republici Srbiji – analiza Zakona o oružju i municiji iz 2015. godine, U: *Policija i pravosudni organi kao garanti slobode i bezbednosti u pravnoj državi – tematski zbornik radova sa naučno-stručnog skupa sa međunarodnim učešćem, tom 2*. (str. 449-460) Beograd: Kriminalističko-policijska akademija. Beograd: Fondacija „Hans Zajdel“. Kragujevac: Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu.

Mijalković, S. (2015). Bezbednosno proveravanje lica – tradicionalni modeli i primeri dobre prakse, *Žurnal za kriminalistiku i pravo*, 20 (2), str. 195-209.

Milenković, N. (2013). Žalba u upravnom postupku, U Isailović, Z. (Ur.) (2013). *Naučno istraživački projekat „Zakonodavstvo Republike Srbije – stanje, ciljevi i dalji razvoj“ za period 2013-2015. godine*. (str. 455-472) Kosovska Mitrovica: Pravni fakultet Univerziteta u Prištini sa privremenim sedištem u Kosovskoj Mitrovici.

Petrović, M., Prica, M. (2020). *Posebno upravno pravo sa međunarodnim upravnim pravom*. Niš: Pravni fakultet Univerziteta u Nišu.

Pravilnik o utvrđivanju zdravstvene sposobnosti fizičkih lica za držanje i nošenje oružja (*Službeni glasnik RS*, br. 25/16 i 79/16).

Prica, M. (2021). Odnos zakona o opštem upravnom postupku i drugih zakona u pravnom poretku Republike Srbije. U: *Izazovi pravnom sistemu*. (str. 148-179) Istočno Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu.

Spasić, D., Tadić, M. (2017). *Zloupotreba oružja i rodno zasnovano nasilje*. Beograd: Centar za istraživanje javnih politika.

Šapić, J., Stojanović, F. (2017). *Građani na straži: Lokalni pristup u smanjivanju rasprostranjenosti oružja*. Beograd: Centar za istraživanje javnih politika.

Tadić, M. (2016). *Posedovanje vatrenog oružja i ljudska bezbednost: Da li nas oružje štiti ili plaši?* Beograd: Centar za istraživanje javnih politika.

Vučetić, D. (2021). Delotvornost procesnih rešenja u prvostepenom upravnom postupku, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu*, 60 (91), str. 75-96.

Zakon o opštem upravnom postupku (*Službeni glasnik RS*, br. 18/16 i 95/18 – autentično tumačenje).

Zakon o oružju i municiji (*Službeni glasnik RS*, br. 20/15, 10/19, 20/20 i 14/22).

